

Transatlantische radiostilte doorbroken

Nasleep Irak-crisis gunstig voor Duitse positie tegenover VS

Achtergrond - 4 oktober 2003

(3 oktober 2003) Irak verdeelt, Irak verenigt. De anderhalf jaar durende radiostilte tussen Washington en Berlijn, een gevolg van het Duitse verzet tegen de door Amerika geplande aanval op Irak, werd op 24 september doorbroken. Voornaamste reden: de Verenigde Staten hebben dringend internationale hulp nodig bij de wederopbouw van Irak. Duitsland wint daarmee aan bewegingsruimte ten opzichte van de Verenigde Staten.

Het was een historische handdruk die bondskanselier Schröder en president Bush elkaar op 24 september gaven, in hotel Waldorf Astoria in New York. Zij symboliseerde het einde van de diepste crisis die de Duits-Amerikaanse betrekkingen hadden doorgemaakt sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Deze crisis was ruim een jaar geleden ontstaan, nadat Schröder zich - in de ogen van de Amerikanen - had ontpopt als initiator van het internationale verzet tegen een preventieve aanval op Irak. Deze kwam tot uitdrukking in de oorverdovende radiostilte tussen Washington en Berlijn, die slechts werd doorbroken voor een sporadisch partijtje transatlantisch moddergooien tussen 'het oude Europa' en 'het nieuwe Rome'. De wereld was gedurende de Irak-crisis getuige van een ontwikkeling die daarvoor door vrijwel niemand voor mogelijk was gehouden: de politieke verwijdering tussen Duitsland en Amerika. Er werd aan weerszijden van de oceaan dan ook met spanning uitgekeken naar de Duits-Amerikaanse handdruk van 24 september. Zij moest namelijk voor de eerste keer in ruim een halve eeuw als teken van verzoening worden begrepen.

Daarnaast stond de handdruk van Schröder en Bush symbool voor de Duitse emancipatie op het terrein van de internationale samenwerking met de Verenigde Staten. Tussen Schröder en Bush is alles weer koek en ei, zonder dat de kanselier is teruggekomen van zijn kritiek op het Amerikaanse optreden in Irak, of van zijn weigering om Duitse militairen beschikbaar te stellen voor de stabilisering van het land. De Bondsrepubliek heeft zich beperkt tot de toezegging van civiele hulpverlening bij de wederopbouw van Irak. Uiteraard mag Schröder van 'geluk' spreken dat Bush onder toenemende druk is komen te staan om orde te scheppen in Irak, en dus een beroep moet doen op internationale steun; feit blijft echter dat Schröder de eerste bondskanselier is die zich een dermate onafhankelijke koers

ten opzichte van Washington heeft gepermitteerd - en desondanks weer op bezoek mag komen bij de Amerikaanse president. Het einde van de Duits-Amerikaanse crisis betekent tegelijkertijd het einde van de decennialange Berlijnse vazallentrouw aan Washington.

Koude Oorlog

Deze trouw was een erfenis van de Koude Oorlog. Gedurende het ideologische conflict tussen Oost en West kwamen de belangen van de Bondsrepubliek en de Verenigde Staten grotendeels overeen. De Bondsrepubliek was bijvoorbeeld op Amerikaanse rugdekking aangewezen om haar positie tegenover de Sovjet-Unie te bewaren tijdens de onderhandelingen met de DDR, over de Duits-Duitse toenadering; de Verenigde Staten hadden er omgekeerd alle baat bij om deze rugdekking te verlenen, aangezien de Bondsrepubliek kon dienen als Amerikaanse voorpost langs het IJzeren Gordijn. Van deze nood werd een deugd gemaakt: de gedwongen samenwerking tussen de Bondsrepubliek en de Verenigde Staten groeide uit tot een bijzonder hechte vriendschapsband.

Na de Val van de Muur in 1989 zette de - vergrote - Bondsrepubliek de politiek van samenwerking binnen de door Amerika geleide, internationale gemeenschap voort. Het herenigde Duitsland wilde laten zien dat zij ook zonder de 'noodzaak' van de Koude Oorlog in staat was om een volwassen rol te spelen in de internationale politiek. Duitsland toonde gedurende de jaren '90 haar verantwoordelijkheidsgevoel door deel te nemen aan diverse militaire interventies onder leiding van de VN en de NAVO, de supranationale organisaties waar zij zich decennialang op had georiënteerd en welke feitelijk door de Verenigde Staten werden aangevoerd. Toen de Verenigde Staten op 11 september 2001 slachtoffer werden van meedogenloze terreur, kon bondskanselier Schröder dan ook spreken van "onbeperkte solidariteit" van Duitsland met Amerika.

War on terror

Deze terreur legde echter tegelijkertijd, op indirecte wijze, de basis voor de grootste politieke crisis tussen Duitsland en Amerika sinds de Tweede Wereldoorlog. Toen de Amerikanen tijdens hun *war on terror* de Iraakse dictator Saddam Hussein in het vizier kregen, zette Schröder zijn hakken in het zand. Vanaf de zomer van 2002 sprak hij zich herhaaldelijk onomwonden uit tegen een militair optreden in Irak. Daarop reageerde Bush door te weigeren om de kanselier te feliciteren met zijn herverkiezing tijdens de Bondsdagverkiezingen van 22 september. Wat volgde was een radiostilte tussen Washington en Berlijn, die slechts werd onderbroken voor een diplomatieke sneer over en weer. De Amerikaanse aanval op Irak, en de onverwacht snelle omverwerping van de dictatuur van Hussein, leken de opmaat te zijn van een Amerikaanse

wereldhegemonie. Een goede verstandhouding met Duitsland zou daarin niet langer noodzakelijk zijn. Aan de andere kant had ook Duitsland bitter weinig initiatief genomen om de relatie met Amerika op een goed peil te houden.

Zo snel als Amerika de oorlog had gewonnen, zo langzaam bleek de stabilisering van Irak te verlopen. Dat leidde sneller tot het ontstaan van een nieuwe dialoog tussen Washington en Berlijn, dan op basis van de voorafgaande meningsverschillen verwacht had mogen worden. President Bush is momenteel druk doende een VN-resolutie voor Irak te ontwerpen, waar Duitsland, maar ook andere tegenstanders van de Amerikaanse aanval op Irak, mee zullen instemmen. Daarmee heeft de transatlantische crisis Duitsland vooralsnog voordeel opgeleverd: de samenwerking met de Verenigde Staten is terug van weggeweest, waarbij het machtige Amerika het initiatief - tenminste ogenschijnlijk - heeft moeten nemen en Duitsland bovendien aan haar standpunt heeft kunnen vasthouden. De enige noemenswaardige tegenprestatie van Duitsland bestaat uit het aflossen van Amerikaanse troepen in Afghanistan.

Hopelijk weten zowel Bush als Schröder de hernieuwde samenwerking tussen twee oude, trouwe bondgenoten op waarde te schatten. De transatlantische band blijft namelijk, óók in de 21e eeuw, van onmisbaar belang - voor de Verenigde Staten èn voor Duitsland.

Mark Schenkel is student Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en schrijft regelmatig artikelen voor het Duitslandweb. Momenteel studeert hij aan de [Humboldt Universität](#) in Berlijn.

[Lees meer over dit onderwerp in het dossier over de Duits-Amerikaanse betrekkingen](#)

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](#).

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2349/transatlantische-radiostilte-doorbroken>